

JORDI DE SANT JORDI

POESIA

Versió de Carles Duarte

EDITORIAL BARCINO · TAST DE CLÀSSICS

JORDI DE SANT JORDI
POESIA

JORDI DE SANT JORDI

POESIA

Versió de Carles Duarte

EDITORIAL BARCINO · TAST DE CLÀSSICS

www.editorialbarcino.cat

TAST DE CLÀSSICS, 1

Primera edició: maig de 2011

Segona edició: març de 2022

© de l'adaptació, la introducció i l'epíleg,
Carles Duarte i Montserrat, 2011 i 2022

© de l'edició crítica,

Aniello Fratta, 2005

Reservats tots els drets d'aquesta edició:

EDITORIAL BARCINO, SA

Via Augusta, 252-260, 5è. 08017 Barcelona

www.editorialbarcino.cat

Edició núm. 815

Disseny de coberta: Duró Studio

Il·lustració de coberta: istockphoto / Anna Gudimova

Correcció de proves: Manel Xicota

Preimpressió: Meritxell Carceller

Impressió: Gràfiques Ortells SL

Dipòsit legal: B 2262-2022

ISBN: 978-84-7226-901-9

ÍNDIX

Introducció	7
Poesia	13
I DANÇA E SCONDIT	
<i>Dansa i escondit</i>	15
II DOMPNA, TOT JORN VOS VAU PREYAN	
<i>Senyora, tothora us prego</i>	21
III LO SETGE D'AMOR	
<i>El setge d'Amor</i>	29
IV COMJAT	
<i>Comiat</i>	37
V AXÍ COM SÓN SUS L'ESPERA LOS SIGNES	
<i>Com hi ha sobre el firmament els signes</i>	43
VI D'APER LO NOM E LO DRET TALL D'AYMIA	
<i>De tenir el nom i la justa alçada d'aimia</i>	49

VII	L'ESTAT D'ONOR E D'AMOR	
	<i>L'estat d'honor i d'amor</i>	57
VIII	ARA HOJATS, DOMPNAS, QUE US FAU SAUBER	
	<i>Ara escolteu, senyores de qualsevol estat</i>	67
IX	JUS LO FRONT PORT VOSTRA BELLA SEMBLANÇA	
	<i>Porto sota el front el vostre bell semblant</i>	75
X	EN MAL PODERS, ENQUERES EN MAL LOCH	
	<i>En mal poder i, fins i tot, en mal lloc</i>	83
XI	UN CORS GENTIL M'À TANT ENAMORAT	
	<i>Una dona gentil m'ha enamorat tant</i>	89
XII	ENYORAMENT, ANUIG, DOL E DESIR	
	<i>Enyorament, enuig, dolor i desig</i>	97
XIII	NO M'ASALT D'OM QU·EN TOTS AFARS NO SIA	
	<i>No em plau l'home que en tots els afers no sigui</i>	105
XIV	DESERTS D'AMICHS, DE BÉNS E DE SENYOR	
	<i>Sense amics, sense béns, sense senyor</i>	109
XV	TOTS JORNS APRENCH E DESAPRENCH ENSEMP	
	<i>Aprenc i desaprenc alhora cada dia</i>	115
XVI	LO CANVIADOR	
	<i>El canviador</i>	123
XVII	LOS ANUYGS	
	<i>Els enuigs</i>	129
XVIII	PASSIO AMORIS SECUNDUM OVIDIUM	145
	Epíleg	159

INTRODUCCIÓ

Jordi de Sant Jordi és un dels poetes més interessants dels primers vint-i-cinc anys del segle xv. Tot i que Ausiàs March ja fa el pas de construir la seva formidable obra poètica des del català, Jordi de Sant Jordi va escriure la seva encara en occità. Juntament amb altres autors, com Andreu Febrer, protagonitza el darrer reviscolament medieval de la literatura trobadoresca, encara que ho faci amb un esperit d'innovació tant en les formes com en la mirada literària. Jordi de Sant Jordi no es limita a reproduir o a imitar els models clàssics del gènere. Ara bé, la poesia de Jordi de Sant Jordi és plena de referències a la tradició trobadoresca que reprèn. La tensió amorosa concebuda des dels ideals de l'amor cortès, que tendeix a la idealització de la dona amada, és present arreu dels versos de Jordi de Sant Jordi, però també hi trobem altres fonts d'inspiració relacionades

amb aspectes de la seva experiència personal, com, al poema XIV, el seu empresonament arran de l'atac de Muzio Attendolo Sforza a la Nàpols d'Alfons el Magnànim, o els exercicis d'experimentació formal de la coneguda *Cançó d'opòsits*, el poema XV.

Als seus poemes, hi veiem un home del seu temps, que encarna els ideals i les pulsions d'una edat mitjana que anava deixant pas al Renaixement. No podem entendre plenament la personalitat literària de Jordi de Sant Jordi sense tenir en compte els trobadors, però també coneix de prop l'obra de Petrarca i l'anomenat *dolce stil nuovo*, i és notòria alhora, a més, al poema XVIII, l'aproximació a Ovidi.

A diferència del que succeïa amb altres poetes contemporanis seus que formaven part de famílies prestigioses, com Andreu Febrer o Ausiàs March, la trajectòria vital de Jordi de Sant Jordi resulta singular: nascut a València a la fi del segle XIV, era fill d'un esclau morisc i, com ens explica en un dels seus poemes, «petit i lleig de fesomia». I tanmateix la seva intel·ligència, el seu coratge i el seu talent van fer que destaqués dins la cort barcelonina de la reina Margarida de Prades, vídua de Martí l'Humà, i com a home de confiança i cambrer del rei Alfons el Magnànim.

Tenim notícies de la vinculació de Jordi de Sant Jordi amb el Magnànim ja de l'any 1416, immediatament després que el rei succeís el seu predecessor, Ferran d'Antequera. Es tracta de la intercessió que els reis,

Alfons el Magnànim i Maria de Castella, fan perquè Isabel, germana del nostre poeta, fos acceptada al monestir cistercenc de la Saïdia de València. I es conserva un seguit d'altres documents posteriors relatius a Jordi de Sant Jordi, sempre fruit de la seva relació de proximitat amb el Magnànim. Trobarem també Jordi de Sant Jordi l'any 1420, juntament amb poetes com Ausiàs March i Andreu Febrer, a l'expedició del Magnànim a Còrsega i Sardenya. Precisament va ser aleshores que el rei li va concedir l'alcaidia del castell de la Vall d'Uixó.

Posteriorment, el ja esmentat poema XIV, *Presoner*, musicat i cantat magistralment per Raimon, ens el situa a la cort del Magnànim a Nàpols, on va ser fet presoner pel *condottiere* Sforza en una incursió a la ciutat el 30 de maig de 1423. Alliberat al cap de poc temps, sabem que Jordi de Sant Jordi va morir, encara jove, el 18 de juny de 1424.

Un dels testimonis més eloqüents de la dimensió literària de Jordi de Sant Jordi, ens el forneix Íñigo López de Mendoza, Marquès de Santillana, al seu poema *Coronación de Mossén Jordi*, un tribut a l'amistat juvenil que els va unir. El Marquès de Santillana es refereix també a Jordi de Sant Jordi en una de les seves obres cabdals, *Proemio e carta* a Pere el Conestable de Portugal, on l'elogia com a «caballero prudente» que «compuso asaz hermosas cosas» i on ens explica que interpretava els seus poemes, perquè «fue músico excelente».

El nostre coneixement dels clàssics medievals és el fruit del treball pacient i fecund dels qui han estudiat amb exigència filològica i passió científica un món que avui, gràcies al seu esforç reeixit, coneixem aprofundidament, més enllà del territori incert de les llegendes i els mites. Jordi de Sant Jordi és un escriptor que ocupa un lloc destacat dins la nostra literatura com a conseqüència sobretot de la labor exemplar realitzada per les successives edicions de Martí de Riquer i Lola Badia, d'una banda, i, de l'altra, per la més recent d'Aniello Fratta, que va fixar el text que hem pres com a punt de partida i que reproduïm al costat de la nova versió. Sense la seva contribució decisiva, aquest text modernitzat que avui presentem no hauria estat de cap manera possible. El nostre reconeixement, doncs, i la nostra gratitud. Escau, a més, de celebrar i valorar l'excel·lent traducció castellana de Jordi de Sant Jordi duta a terme pel prestigiós filòleg i poeta José María Micó, que hem tingut present com a referència complementària per l'encert de les decisions que sovint s'hi han adoptat. Confiam que aquesta edició que ara posem a disposició dels lectors sigui una invitació a estimar i llegir la poesia de Jordi de Sant Jordi sense les dificultats que per als no especialistes representava l'occità literari en què va plasmar una poesia d'una bellesa i d'una intel·ligència extraordinàries, que manté la seva vigència, tot i els segles que ens en separen.

Carles Duarte i Montserrat

POESIA

I

DANÇA E SCONDIT

DANSA I ESCONDIT

És tant el mal que em feu sofrir
quan no em creieu, dona preuada,
que del cert us amo lleialment,
que el cor del cos se'n vol sortir.

El dia que vaig veure-us la bellesa,
tot d'una vaig començar a amar-vos,
el meu cor no va poder allunyar-se
de vós ni un instant per cap altra.
Cregueu-me, doncs, que cap més desig
no tinc ni cap altre pensament,
sinó que pugui lleialment
estimar-vos i servir-vos.

Si no dic la veritat, demano a Déu
que d'aquests crims sigui acusat
i en sigui mort apedregat
a mans d'un malastruc jueu,
i que ningú no em planyi
de patir aquest martiri,
ans que em maldiguin cruelment
i que m'escupin a la cara.

Si no dic la veritat, que abans de morir
amb gran tristesa em desesperi
i l'ànima i el cos prop de Lluçifer
m'hi portin mil dimonis,
i mai no em puguin sepultar,

ans per tostemps haja turmén,
e no trop amich ne parén
que·m vulhen bé, sinó mal dir.

Tornada

- v Castells d'onor, prech Déu m'asir
e tot li san, si coralmén
no us suy fis e leyal servén,
que us vulh amar ses deffalhir.

30

ans sempre més tingui turment
i no trobi ni amic ni parent
que em vulguin bé, sinó que em maleeixin.

Tornada

Castell d'honor, que Déu m'odiï
i tots els sants, si de tot cor
no us soc fidel, lleial servent,
que us vull amar sens defallir.

IV

COMJAT

COMIAT

- I Sovint sospir, dona, per vós de luny
e, sospirant, va crexent ma follia
de vostr·amor, qu·enaysí fort me puny,
que·m gira gauig en gran malancolia
cant me recort del vostre partir
c·a far me ve, de vostra bella vista
e del comjat que pendray al partir,
tant que tristor m'asauta y·m conquesta. 5
- II Certes, bé say que·m valgra més morir,
com fech sent Peyr·o sent Johan Batista, 10
a cruzel mort, qu·en aycest punt venir
de veure tal cerimònia trista,
que del pensar ne pert sauber e seny
e vau com folls parlant en oradura
ab mi meseys, e s·algú diu que·m seny, 15
eu li respon rasó fora mesura.
- III Mas fin·amor eras tan fort m'estreny,
ans del partir no vull en tal pressura
metre mos ulls, car no·m valdria seny,
artz ne saber; mas pus qu·és ma ventura 20
c·aysí forsats m'ay de vós a llonyar,
lo comjat prech er per tota vegada
del vostre cors, bell e llinde sens par,
e lays mon cor en la vostra posada.

Sovint, senyora, de lluny sospiro per vós
i, sospirant, va creixent la meva follia
pel vostre amor, que així tant em fereix,
que converteix el goig en gran malenconia
quan penso en l'allunyar-me de vós
que s'acosta, en la vostra bellesa
i en el comiat que prendré en partir,
la tristesa m'assalta i em conquereix.

Del cert sé que em valdria més morir,
com van fer sant Pere o sant Joan Baptista,
a mort cruel, que arribar al punt
de veure aquesta cerimònia trista;
només de pensar-hi, ja perdo el seny
i vaig com boig parlant tot sol
forassenyat i, si algú se'n fa creus,
li responc amb raons sense cap solta.

Però aquest fi amor em trasbalsa tant
que en anar-me'n no vull en aquesta angoixa
deixar els meus ulls, car no m'hi valdrien ni seny
ni art ni saber; però, com que és el meu destí
que així forçat m'he de vós allunyar,
el comiat prenc ara per sempre
del vostre cos de bellesa sense parió
i deixo el meu cor a la vostra estança.

- iv O Déu!, e com poray de mort campar 25
cant me veuray sols, ab pensa torbada,
en un vexell de fust lay en la mar,
absent de vós, lonyats d'esta·ncontrada?
Mi recordan que·m seray tant llonyats
del pa'ys dolç hon vostre cors habita, 30
ladonchs morís sí com desesperats,
malesín mi, fortuna y mala dita.
- v A Déu coman, bella, vostres beutats,
vostre capteny que tots mals foragita;
a Déu coman a vós, que·l món honrats, 35
c·al mig del cor portats Honor scrita;
a Déu coman vostr·amorós sguart
ab què·m trasqués lo cor, d'on se devisa;
a Déu vos don eras, puix qu·eu me part
de la mellor que may vestís camisa. 40

Tornada

- vi Reyna d'onor, heu suy en tota part,
o vius o mortz, vostres en tota guisa,
e prech a Dieu que ja de mal no·m guart,
s·ieu part l'amor c·ay ins mon cor asisa.

Oh Déu!, com podré fugir de la mort
quan em vegi sol, amb la ment afligida,
en una closca de fusta enmig del mar,
absent de vós, lluny d'aquesta contrada?
Quan recordi que m'hauré allunyat tant
del dolç país on el vostre cos habita,
voldré morir com un desesperat,
maleint-me a mi i la meva dissort.

A Déu, bella, encomano la vostra bellesa,
la vostra conducta, que els mals foragita;
a Déu us encomano, que el món honreu,
que enmig del cor porteu Honor escrita;
a Déu encomano el vostre esguard amorós,
amb què em vau arravatar el cor, que ja no tinc;
a Déu us confio, perquè jo parteixo
de qui és millor que cap altra.

Tornada

Reina d'honor, jo soc a tot arreu,
o viu o mort, vostre en qualsevol cas,
i prego a Déu que ja de mal no em guardi,
si allunyo l'amor que duc dins el meu cor.

IX

**JUS LO FRONT PORT VOSTRA
BELLA SEMBLANÇA**

**PORTO SOTA EL FRONT EL VOSTRE
BELL SEMBLANT**

- I Jus lo front port vostra bella semblança,
de què mon cors nit e jorn fa gran festa,
que, remiran la molt bella figura,
de vostre ffaç m'és romassa l'empremta,
que ja per mort no se'n partrà la forma; 5
ans, quant seray del tot fores d'est segle,
çels qui lo cors portaran al sepulcre
sobre me faç veuran lo vostre signe.
- II Sí com l'infants quant mira lo retaula
e, contemplant la pintur·ab himatges 10
ab son net cor, no lo'n poden gens partre,
tant ha plasser de l'aur qui ll'environa;
atressí·m pren devan l'amorós sercle
de vostre cors, que de tants béns s'anrama,
que, mentre·l vey, mas que Déu lo contemple, 15
tant hay de joy per amor qui·m penetre.
- III Axí·m té pres e liatz en son carçre
amors ardents, com si stés en hun coffre,
tancat jus claus, e tot mon cors fos dintre,
on no pusqués mover per null encontre; 20
car tant és grans l'amor que us ay e ferme,
que lo meu cor no·s part punt per angoxa,
bella, de vós, ans es[t]à·y ferm com torres
e sol amar a vós, blanca colomba.

Porto sota el front el vostre bell semblant
i en fa el meu cos nit i dia gran festa,
que, contemplant la molt bella figura
del vostre rostre, me'n queda l'empremta,
que ni la mort n'esvanirà la forma;
ans, quan seré del tot fora del món,
els qui el meu cos portaran al sepulcre
sobre el meu rostre veuran la vostra ombra.

Com fa l'infant quan mira un retaule
i, contemplant la pintura amb imatges
amb el cor net, no se'n vol apartar,
tant plaer té de l'or que l'envolta;
així em passa davant l'amorós cercle
del vostre cos, de tants de béns guarnit,
que mentre el veig més que a Déu el contemplo,
tant de goig tinc per l'amor que em penetra.

Així em té captiu i lligat a la seva presó
l'amor ardent, com si fos dins d'un cofre
tancat amb clau, i que tot jo hi fos,
d'on no pogués moure'm per anar enlloc;
tan gran i fort és l'amor que us tinc
que cap angoixa no allunya gens el meu cor,
bella, de vós, ans resta ferm com una torre
i us ama sols a vós, blanca coloma.

- iv Bella sens par ab la pressensa noble, 25
vostre bel cors bell fech Déu sobre totas;
gays e donós lluu pus que fina pedre,
amorós, bels, plus penetrans que stel·la;
d'on, quant vos vey ab les autres en flota,
les jusmetetz, sí com fay lo carvoncles, 30
que de vi[r]tuts les finas pedres passa:
vós etz sus ley com l'estors sus l'esmirle.
- v L'amor que us hay en totes les part[s] m'ascle,
quan non amech pus coralement nuls hòmens;
tan fort·amor com sesta que·l cor m'obre 35
no fonch jamays en nul cors d'om ne arme:
mas suy torbats que no fonch Aristòtills
d'amor qui m'art e mos sinch senys desferme;
co·l monjos bos que no·s pa[r]t de la setla,
no·s part mon cors da vós tant com dits d'angle. 40
- vi Ho cors donós, net de frau e delicte,
prenets de me pietats, bela dona,
e no suffrats quez aman-vos peresca,
pus qu·eu vos am may que nulls homs afferme;
per què us supply a vós, qu·etz le bells arbres 45
de tots bos fruyts, hon valor grans pren s·ombre,
que·m retenyats en vostra valent cambre,
pus vostre suy e seray tant com visque.

Bella sense parió, de presència noble,
Déu va fer que el vostre cos fos el més bell;
alegre i gentil, brilla més que una pedra preciosa,
amorós, bell, més penetrant que una estrella;
per això, quan us veig en grup amb les altres,
les supereu així com fa el carboncle,
que venç en virtuts les altres pedres precioses:
esteu per sobre d'elles, com l'astor sobre l'esmerla.

L'amor que us tinc arreu m'estella,
cap home no ha estimat més de cor;
tan gran amor com aquest que el cor m'obre
no ha estat mai en cos d'home ni en ànima.
Més trasbalsat estic que ho va estar Aristòtil
per l'amor que em crema i desferma els sentits;
com el bon monjo que no se'n va de la cel·la,
el meu cos no s'allunya de vós, com carn i ungla.

Oh dona gentil, neta d'engany i delicte,
tingueu pietat de mi, bella dama,
i no consentiu que mori d'amar-vos,
que us estimo més del que ningú pugui dir!
Per això us suplico, vós que sou el bell arbre
de tots els bons fruits on el valor s'arrecera,
que em retingueu a la vostra preuada cambra,
ja que soc vostre i ho seré mentre visqui.

Tornada

- vii Mos richs balays, cert vós portats le timbre
sus quantes són e·l mundenal registre, 50
car tots jorns nays en vós, cors, e revida
bondats, virtuts mas qu·en Pantasilea.

Tornada

Preciós robí meu, porteu, ben cert, una corona
per damunt de totes les que al món figuren,
ja que cada dia neixen i reviu en més en vós
la bondat i la virtut que en Pentesilea.

UN CLÀSSIC QUE TRAVESSA ELS SEGLES

Ja des dels textos literaris més antics, com el *Gilgameix*, apareixen temes que reflecteixen i recorren el procés de transformació cultural que l'ésser humà ha mantingut obert des dels nostres avantpassats més llunyans. Em refereixo a la recerca de sentit, a l'anhel de transcendència, al vincle essencial amb la natura i l'afany per eixamplar el coneixement i per interpretar la realitat que ens envolta, al desig i al somni que il·luminen l'existència... No ens pot sorprendre que Jorge Luis Borges al seu relat *Tlön, Uqbar, Orbis Tertius* ens parlés d'una societat en què «no existe el concepto de plagio: se ha establecido que todas las obras son obra de un solo autor, que es intemporal y es anónimo». La literatura, com la música, com l'art, són al capdavant fruit de la humanitat sencera, encara que s'encarnin en uns autors, que anomenem clàssics, i en uns corrents que ens ajuden a explicar-los. Els cànons

TAST DE CLÀSSICS

Volums publicats

Jordi de Sant Jordi, *Poesia*, versió de Carles Duarte

Ausiàs March, *Una tria*, versió de Josep Piera

Bernat Metge, *El somni*, versió d'Alba Dedeu

Isabel de Villena, *Jesús i les dones*, versió de Marta Pessarrodona

Joan Roís de Corella, *Perills d'amor*, versió d'Eduard J. Verger

A. Turmeda, *Disputa de l'ase*, versió d'A. Mestres i M. Marfany

J. Martorell i J. de Montpalau, *Lletres de batalla*, versió de J.-L. Lluís

B. Desclot, *Crònica de la croada contra Catalunya*, versió de M. Desclot

Ramon Muntaner, *L'expedició dels catalans a Orient*, versió de J. Llavina

Ramon Llull, *Accidents d'amor*, versió de Pere Antoni Pons

Ramon Llull, *Arbre exemplifical*, versió de Jaume C. Pons Alorda

Ramon Llull, *Llibre d'amic i amat*, versió de Sebastià Alzamora

Curial i Güelfa, versió de Lluís-Anton Baulenas

Pere el Cerimoniós, *La guerra contra el rei de Castella (1356-1366)*, versió de Raül Garrigasait

Jafudà Bonsenyor, *Llibre de paraules i dites de savis i filòsofs*,
versió de Manuel Forcano

Guillem de Torroella, *La faula*, versió de Lola Badia

Jaume I el Conqueridor, *Com vaig arribar a ser rei*, versió
de Raül Garrigasait

*La filla del rei d'Hongria i altres contes truculents de l'Edat
Mitjana*, versió de Gemma Pellissa